

DERLEME

HEMŞİRELİKTE KİŞİSEL VE PROFESYONEL DEĞERLERİN FARKINDALIĞI ÖNEMLİ Mİ?

Seçil EKİZ ERİM*

Ayşe ÇEVİRME**

Alınış Tarihi: 02.01.2017

Kabul Tarihi: 13.12.2018

ÖZET

Hemşireler sağlık ekip üyeleri arasında çoğunluğu oluşturan sağlık profesyonelleridir. Profesyonel olmak kişisel ve mesleki değerlere sahip olmayı gerektirir. Profesyonel olmayı etkileyen en önemli faktör, hemşirelerin mesleki bilgi birikiminin yanı sıra sahip olduğu değerlerdir. Değerler hemşirelerin kararlarında yol gösterir ve hemşirelik bakımı için temel oluşturur. Hemşireler etik ikilemlerle karşılaştığında, karar verme sürecinde, etik ilkelere ve değerlere ihtiyaç duyar. Hemşirelerin kişisel ve profesyonel değerlerin farkında olması, nitelikli bakım sunabilmeleri için gereklidir. Bu makalede hemşirelerin sahip olduğu değerleri ile bakım kalitesi arasındaki ilişkinin literatür bilgilerine dayalı olarak açıklanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değerler; Hemşirelik; Kişisel Değerler; Profesyonel Değerler

ABSTRACT

Is the Awareness of the Personal and Professional Values Important in Nursing?

Nurses are the health professionals that constitute the majority of the health team members. Being professional requires having personal and professional values. The most important factor affecting being a professional is that nurses have occupational knowledge as well as values. Values guide nurses' decisions and they form the basis for nursing care. When nurses face ethical dilemmas, they need ethical principles and values in the decision-making process. The awareness of the nurses' personal and professional values is essential for the provision of qualified care. In this article, the relationship between the values that nurses have and the quality of care have been examined by based on literature informations.

Keywords: Values; Nursing; Personal Values; Professional Values

GİRİŞ

Değerler; davranışlara rehberlik eden ve bireylerin kendini adadığı idealler, kurallar, ilkeler, ahlaki inançlar, standartlar veya niteliklerdir (Deliktaş, Körükçü ve Kabukçuoğlu 2016, Görüş, Kılıç, Ceyhan ve Şentürk 2014). Değerler kararlarımızı alırken bize yol gösteren, doğru, iyi veya arzu edilen şeylerin temel inançlarını temsil ederler ve hem kişisel hem de profesyonel davranışları motive ederler (Deliktaş, Körükçü ve Kabukçuoğlu 2016, Ersoy 1994, Kaya, Işık, Şenyuva and Kaya 2017). Bireyler, yaşamını şekillendiren, hayatın anlamına katkıda bulunan, davranışlarını yönlendiren, kararlarını alırken rehber olan, algılama ve yargılamasına temel oluşturan değerlere sahiptir. Bu değerler kişisel, toplumsal, kültürel ve sosyal değerlerdir (Karadağlı, 2016).

Değerlerle ilgisi olmayan hiçbir davranışımız yoktur. İnsan davranışları sahip

olduğu değerleri ile ilgilidir. Örneğin doğruluğu bir “değer” olarak algılayan birey, doğru olmaya çalışır ve sahip olduğu doğruluk değeri bireyi doğru olmaya zorlar. Bireyin “doğru” olma çabasındaki temel neden, doğruluğun o birey için bir “değer” olmasıdır (Uysal 2003). Değerler kişiden kişiye değişiklik gösterir, herkesin değerleri kendisine özgüdür. Bir birey için anlamlı olan, değerli olan, bir başkası için değersiz olabilir (Tepe 2009).

Kişisel değerler kişinin kendi zihninde oluşan yaşam amaçlarıyla ilgilenir (Devrani 2010). Mesleki değerler ise, meslek üyeleri için önemli olan mesleğin genel özellikleridir (Kaya, Işık, Şenyuva ve Kaya 2012, Orak ve Alpar 2012). Profesyonel meslek mensubu olan hemşirelerin sağlık ekip üyeleri arasında sağlık hizmeti sunumunda anahtar rolü vardır. Profesyonel olmak kişisel ve mesleki değerlere sahip olmayı

*Sorumlu yazar: Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, (Arş. Gör.), Orcid ID: 0000-0003-0723-2229, e-posta: ekiz@kocaeli.edu.tr

**Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, (Doç. Dr.), Orcid ID: 0000-0001-7116-2523, e-posta: acevirme@sakarya.edu.tr

gerektirmektedir. Mesleki değerler bireylere mesleğe ait verilen eğitim sırasında kazandırılır. Kişisel değerlerin yansması olan profesyonel değerler uygulamaların kaynağıdır (Göriş, Kılıç, Ceyhan ve Şentürk 2014, Sabancıoğulları ve Doğan 2012, Keskin ve Yıldırım 2006).

Değerler bireylerin eylemlerinin kaynağı olmaları nedeniyle hiçbir eylem değer dışı olamaz. Kişilerin karşılaştığı etik sorunlara getirilen çözümler de, değerlerden bağımsız olamaz (Tepe 2009). Hemşireler bireylerin bakım gereksinimlerini karşılarken, davranışlarının ve tutumlarının gerekçelerini açıklayıp savunurken, karar verme durumunda etik ikilemlerle karşılaştığında, mesleki değerlere ve etik ilkelere ihtiyaç duymaktadır. Profesyonel değerler hemşirelere yol göstermekte, karar verme aşamasında rehberlik etmekte ve mesleki uygulamaların temelini oluşturmaktadır (Kaya, Işık, Şenyuva ve Kaya 2012, Orak ve Alpar 2012). Hemşirelerin nitelikli hizmet sunabilmeleri için profesyonel ve bireysel davranışlarını biçimlendiren değerlerinin farkına varmış olması çok önemlidir (Kaya, Işık, Şenyuva ve Kaya 2012).

Bu makalede kişisel değerler, hemşirelerin sahip olduğu profesyonel değerler ve değerlerin farkındalığının hemşirelik bakımına etkisinin literatür bilgilerine dayalı olarak açıklanması amaçlanmaktadır.

Kişisel Değerler

Kişisel değerler kişinin iyi/kötü ve doğru/yanlış davranışları ile ilgilidir. Kişinin inanç ve işlevlerini belirler ve davranışları için düzenleyici ilkelerdir. Değerlerin oluşumu çocuklukta aile içinde başlar, kültürel, ekonomik, politik, çevresel etkenlerden etkilenir eğitim, toplum ve yaşam deneyimleri ile şekillenir (Aştı ve Karadağ 2013, Tosun 2011).

Değerlerin insan üzerinde birçok fonksiyonu bulunmaktadır. Bireyin amacını, bireysel ve toplumsal faaliyetlerini belirler, diğer bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur, bireyin kendisinden ve başkalarından ne beklediğini anlamasını sağlar. Ayrıca, bireyin sahip olduğu değerler doğruyu yanlıştan, haklıyı haksızdan, hoş gideni gitmeyenden, ahlaki olanı olmayandan ayırabilmesini sağlar (Yazıcı, 2006). Bireyin sahip olduğu değerler doyum ve çatışma kaynağıdır. Aynı zamanda kişisel değerler bireylerin ihtiyaçlarını, sosyal etkilerini ve kişilerarası ilişkilerini de etkiler. Hemşirelerin de etik duyarlılık düzeyleri, sahip oldukları kişisel değerlere göre farklılık gösterir (Dalcı ve Şendir, 2016).

Profesyonel Değerler ve Kültürel Farklılıklar

Profesyonel değerler, mesleki etik değerlerden kökenini alarak, aile, çevre, din, ve etnik gruplardan etkilenmiş olan kişisel değerlerin yansması ile oluşmaktadır (Poorchangizi, Farokhzadian, Abbaszadeh, Mirzaee and Borhani 2017, Kaya ve Kantek 2016). Hemşirelere sağlıklı/hasta bireyin bakımını sürdürürken, tutum ve davranışlarını savunurken, karar verme süreçlerinde etik ikilemlerle karşılaştığında sahip olduğu kişisel değerlerinden öte profesyonel değerleri yol gösterici olur (Can ve Acaroğlu 2015). Profesyonel hemşirelik değerleri, mesleki uygulama ve değerlendirmelerin çerçeve ve standartlarını oluşturur (Bonnie and Erin 2017). Hemşirelik değerleri hemşirelerin amaçlarını, stratejilerini ve eylemlerini etkiler (Shahriari, Mohammadi, Abbaszadeh and Bahrami 2013).

Hemşirelik mesleğinde yüksek kalite standartlarının korunması için hemşireliğin profesyonel değerleri en önemli bileşenlerdir (Aydın, Ozyazıcıoğlu, Atak and Surenler 2018, Kaya, Işık, Şenyuva and Kaya 2017). Hemşirelerin profesyonel değerleri sağlıklı/hasta bireyler, sağlık ekip üyeleri ve toplumla etkileşimlerine, uyguladıkları bakım sırasında karar aşamasında ve etik sorunları çözümlenmelerinde rehberlik ederler. Etik ikilemleri çözümlenerek eylemlerin önceliğini belirleyebilme yeterliği kazandırıp, etik, kaliteli ve güvelli bir bakımın verilebilmesi, ancak mesleki değerlerin benimsenmesi ile sağlanır (Bonnie and Erin 2017, Acaroğlu 2014, Babadağ 2010).

Uluslararası Hemşireler Birliği (International Council of Nurses-ICN) ve Amerikan Hemşireler Birliği (American Nurses Association-ANA) tarafından bireyin esenliğinin en önemli durum olduğu ve ana değer "yararlılık" olduğu vurgulanarak hemşirelikte adalet, doğruluk, estetik, eşitlik, özgürlük, özgecilik (altruizm), insan onuru, olmak üzere yedi temel değer belirlenmiştir (Ersoy 2010, Karadağlı 2016). Bonnie ve Erin (2017) tarafından yapılan literatür incelemesi sonucunda, profesyonel hemşirelik değerleri, insan onuru, bütünlük, fedakarlık ve adalet olarak tanımlanmıştır. Başka bir literatür incelemesinde de; insan onuru, gizlilik, adalet, karar vermede özerklik, bakımda hassasiyet ve doğruluk, bağlılık, insan ilişkisi, sempati, dürüstlük, bireysel ve mesleki yeterlilik olmak üzere 10 hemşirelik etik değeri ortaya çıkmıştır.

(Shahriari, Mohammadi, Abbaszadeh and Bahrami 2013).

Farklı kültürlere sahip olan insanların, profesyonel değerleri de farklılık gösterebilir (Yayla, Özlü, Gümüş, Sevinç ve Khaghani 2015). Rassin (2008) tarafından "insan onuru, hastalar arasındaki eşitlik ve acıların önlenmesi" ilk üç temel mesleki hemşirelik değeri olarak aktarılmıştır. İran'da yapılan bir çalışmada hemşirelerin profesyonel değerleri yüksek olup, "hastanın gizliliğinin korunması ve sürdürülmesi"

değerleri öncelikli bulunmuştur (Poorchangizi, Farokhzadian, Abbaszadeh, Mirzaee and Borhani 2017). Ülkemizde yapılan bir çalışmada insan onurunun hemşireler için en önemli mesleki değer olduğu ortaya konmuştur (Çetinkaya Uslusoy, Paslı Gürdoğan and Aydınli 2017). Drayton ve Weston (2015) tarafından her hemşirenin bireysel olarak farklı değerlere sahip olmasına rağmen, hepsinin ortak profesyonel değeri, "hastaları için iyi bir bakım almasını istemeleri" olarak aktarılmıştır. (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelerin Kültürlere Göre Öncelikli Değerleri

Yazar Adı	Çalışmanın Yılı/Yeri	Çalışmanın Amacı ve Örnekleme	Sonuçlar
Erkus and Dinc	2018 Türkiye	Türkiye'deki hemşirelerin mesleki değerlerinin incelendiği çalışma 310 hemşire ile gerçekleştirilmiştir.	Güven, adalet
Poorchangiz et all.	2017 İran	Klinik hemşirelerin bakış açısı ile mesleki değerlerin araştırıldığı çalışmanın örneklemini 2016 yılında Kerman'ın dört eğitim hastanesinde. 250 klinik hemşire oluşturmuştur.	Hastanın gizliliğinin korunması ve sürdürülmesi
Al-Banna	2017 Irak	Hemşirelik disiplini ile ilgili hemşirenin değerlerini değerlendirmeyi amaçlayan çalışmanın örneklemini hemşirelik yüksekokulu'ndan mezun olan 54 hemşireden oluşturmuştur.	İnsan onuru, sosyal adalet, özerklik, bakımda hassaslık ve doğruluk, sorumluluk, insan ilişkileri, bireysel ve mesleki yeterlilik, sempati ve güven yaratan alanlar
Drayton and Weston	2015 Avusturalya	Değerlerin keşfedilmesi ve paylaşılan vizyon ifadesinin geliştirilmesi amacıyla yapılan çalışmaya Avustralya'nın Yeni Güney Galler bölgesindeki iki hastanenin 14 kliniğindeki 42 hemşire katılmıştır.	Hastanın iyi bir bakım alması
Shahriari et all.	2012 İran	Hemşirelerin hastane hasta bakımına ilişkin etik değerlerini değerlendirmek için uygun görülen Tematik İçerik Analizleri (TCS) yöntemi kullanılarak yapılan çalışmaya 6 farklı hastanede 28 hemşire katılmıştır.	Hasta gizliliğini korumak, dürüstlük, adalet, mesleki bağlılık
Kaya ve ark.	2012 Türkiye	Hemşirelik öğrencilerinin kişisel değerlerinin ve birinci sınıf eğitimlerinin mesleki değerlerine etkisini belirleyerek eğitim programlarına yön vermek amaçlanmıştır. Çalışmaya 133 öğrenci katılmıştır.	İnsan onuru, adalet, eşitlik
Rassin	2008 İsrail	Hemşirelerin mesleki ve kişisel değerlerini ve bu değerleri etkileyen faktörleri tanımlamak amacıyla 323 hemşirenin katılımı ile yapılmıştır.	İnsan onuru, eşitlik, acıların önlenmesi

Hemşirelerin sahip olduğu profesyonel değerler, görev ve sorumlulukları yerine getirirken rehberlik eder, karar vermelerinde yol gösterir ve mesleki uygulamalarına temel oluşturur. Profesyonel değerler sosyo-demografik faktörlerden (yaş, cinsiyet, medeni durum ve eğitim durumu gibi), mesleki deneyim, uzmanlık alanı, kıdem ve pozisyondan etkilenebilmektedir (Çetinkaya Uslusoy, Paslı Gürdoğan and Aydınli 2017, Görüş, Kılıç, Ceyhan ve Şentürk 2014, Rassin 2008). Tarhan, Kılıç ve Yıldız (2016) tarafından yüksek lisans eğitimi almış olan hemşirelerin mesleki değerleri, profesyonel davranış ve tutumları daha iyi benimsedikleri aktarılmıştır. Hemşirelerin eğitim düzeyleri arttıkça profesyonel değer algıları da artmaktadır (Kaya ve Kantek, 2016). Profesyonel değer algıları yüksek olan hemşireler, bakım süresince tüm uygulamalarında, hastanın bireyselliğini daha çok dikkate almaktadır (Can ve Acaroğlu 2015).

Değerlerin Farkındalığının Bakıma Etkisi

Hemşireliğin amacı birey, aile ve toplumun sağlığını korumak, sürdürmek ve geliştirmek, bireyin sağlık sorunları yaşaması durumunda; sağlığını yeniden kazanması, yetersizlik durumunda baş edebilmesi için ihtiyacı olan bilgi, istek ve güce kavuşmasını sağlayarak yaşama nitelik katmaktır. Hemşirelerin nitelikli hizmet verebilmesi için, kişisel ve profesyonel davranışlarına rehberlik eden değerlerinin farkına varmış olması fazlasıyla önemlidir (Babadağ 1995, Babadağ 2010, Can ve Acaroğlu 2015).

Hemşireliğin temel amacı insan onuruna, yaşamına, bireyselliğine ve bütünlüğüne saygı duyarak bireye nitelikli bakım vermektir. Hemşirenin mesleki bilgi birikiminin yanı sıra sahip olduğu değerler nitelikli hasta bakımını etkileyen en önemli etkenlerdir. Hemşirelik mesleğinin profesyonelleşmesinde, hemşirelerin profesyonel değerlerinin bilincinde olması ve gereklerini yerine getirmesi çok önemlidir (Adıgüzel, Tanrıverdi ve Özkan 2011). Günümüzde hemşirelerin güvenli ve kaliteli etik bakım standartlarını sağlamaları için, profesyonel hemşirelik değerleri ile ilgili bilgi ve farkındalık sahibi olmaları gerekmektedir (Poochangizi, Farokhzadian, Abbaszadeh, Mirzaee and Borhani 2017). Hemşireler sahip olduğu değerlerinin bilincinde olduğunda profesyonel yaşantısına aktararak kaliteli bakım verebilecektir (Keskin ve Yıldırım 2006).

Hemşireler, hastalarına uygun ve güvenli bakımı sunmak ile yükümlüdür. Bakım sırasında Mirzaee and Borhani 2017). Hemşirelik uygulamalarında nitelikli ve etik ilkelere uygun

tercih edilen davranışlar ise kişinin değerleri doğrultusunda gerçekleşmektedir (Shahriari, Mohammadi, Abbaszadeh and Bahrami 2013). Bakım, hemşirenin değer ve sorumluluklarının hastanın değerleri ve beklentileri birleşmesiyle gerçekleşirken, çatışmaların oluşabileceği bir süreçtir (Dalcalı ve Şendir 2016, Deliktaş, Körükçü ve Kabukçuoğlu 2016). Bakım sırasında yaşanan çatışmalar etik ikilemleri oluşturmaktadır. Kişiler arasında karşıt fikirlere sahip olan bireyler ya da kişiler arasında hassas ilişkiler olabilir (Karabacak, 2013). Hemşirenin kişisel değerleri etik ikilemlerin fark edilmesini ve çözülebilmesini etkilemektedir. Hemşirelerin kendi değerlerinin bilincinde olması hastalarına nitelikli bir bakım vermesine katkı sağlayacaktır (Dalcalı ve Şendir 2016, Karaöz 2000). Ayrıca hemşireler sahip oldukları değerlerinin farkına vardıklarında hastanın bakımını sürdürürken etik dışı davranmaktan da kaçınırlar (Keskin ve Yıldırım 2006).

Bireyler mesleki kararlar alırken kişisel değerlerinden etkilenirler (Baykara ve Şahinoğlu 2013). Hemşirelerin uygulamaları sırasında pek çok konuda karar vermesi gerekir. Bu kararlar değerlere dayandığı için karar verme sürecinde kişisel değerlerin tanımlanabilmesi, eylemlerin anlaşılmasına katkı sağlar (Keskin ve Yıldırım 2006, Karaöz 2000). Karar verme sürecinde hizmet sunulan bireyin değer sistemini tanımak, kabul etmek, saygı göstermek ve bu değerlerin kendi değerlerimiz kadar doğru olduğuna inanmakta çok önemlidir (Fry 2000). Hemşireler bireylerin değerlerinin farkında olduklarında çatışma yaratan durumları belirleyebilirler (Keskin ve Yıldırım 2006).

Hemşirelerin kişisel ve profesyonel değerlerini birbirinden ayırt etme yeteneğini etik kararlar geliştirir. Hemşireler, bazen kişisel ve profesyonel değerler arasında karmaşa yaşayabilir (Madenoglu 2003). Etik karar verme sürecinde kişisel değerlerin belirlenmesi gerekir (Utlı 2016). Hemşirenin kendi değer sistemini bilmesi ve kabullenmesi, karar verme durumlarında neden ve nasıl tepki verdiğini anlamasına yardımcı olacaktır. Ayrıca bireylerle etkileşim sırasında değerlerdeki benzerlikleri ve farklılıkları kabullenmeyi kolaylaştırarak daha etkili iletişim kurmayı ve hastalarına daha iyi bir bakım vermesini sağlayacaktır (Karabacak, 2013, Karaöz 2000). Hemşirelerin profesyonel değerleri karar vermeyi ve hasta bakımını etkilemektedir (Poochangizi, Farokhzadian, Abbaszadeh, bir bakım verebilmek için, hemşirelerin kendi değerlerini bilmeleri ve bu değerleri uygun

şekilde kullanmaları gerekir (Dalcı ve Şendir, 2016).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelerin bireye saygı duyarak nitelikli sağlık bakım hizmetini sunabilmesi, etik ikilem durumlarında kararların doğruluğu için kişisel ve profesyonel davranışlarına yön veren değerlerinin farkına varması gerekmektedir. Hemşirelerin profesyonel kimliklerinin olduğu mesleki eğitimleri sürecinde kişisel değerlerinin farkına varmaları ve bu değerlerini mesleki değerleri ile

bütünleştirebilmeleri profesyonel davranış-bilmeleri için kaçınılmazdır. Hemşirelerin sıklıkla içinde buldukları karar verme süreçleri ve etik ikilemler nedeniyle; mesleki eğitimleri sırasında etik duyarlılıklarını artıracak değerlerin kazandırılması ve güçlendirilmesi önemlidir. Değerlerin oluşması ve şekillenmesinde mesleki eğitim süreçlerinin etkisinden yola çıkarak, hemşirelik eğitim içeriklerinin öğrencilerde değer farkındalığı yaratacak ve profesyonel değerleri kazandıracak şekilde düzenlenmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

Acaroğlu R. Revize Edilen Hemşirelerin Mesleki Değerleri Ölçeği Türkçe Formunun Güvenilirlik ve Geçerliliği. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi 2014;22(1):8-16.

Adıgüzel O, Tanrıverdi H, Özkan DS. Mesleki Profesyonellik ve Bir Meslek Mensupları Olarak Hemşireler Örneği. Yönetim Bilimleri Dergisi 2011;9(2):237-57.

Al-Banna DA. Core Professional and Personal Values of Nurses about Nursing in Erbil City Hospitals: A Profession, Not Just Career. Nurse Care Open Acces J 2017;2(6):2-6.

Aştı TA, Karadağ A. (Eds). Hemşirelik Esasları Hemşirelik Bilim ve Sanatı. İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık. 2013. s:113-22.

Aydın AI, Ozyazıcıoğlu N, Atak M, Surenlr S. Determination of Professional Values in Nursing Students. International Journal of Caring Sciences 2018;11(1):254-61.

Babadağ K. Hemşirelik ve Değerler. 1. Baskı. Ankara: Alter Yayıncılık; 2010. p.31-55.

Babadağ K. Hemşirelik Araştırmalarında Etik. Hemşirelik Bülteni 1995;9(38):1-11.

Baykara G Z, Şahinoğlu S. Hemşirelikte Mesleki Özerklik Kavramının İncelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2013;16(3):176-81.

Bonnie J. Erin C. Professional Nursing Values: A Concept Analysis. Nursin Forum. 2017;1-7

Can Ş, Acaroğlu R. Hemşirelerin Mesleki Değerlerinin Bireyselleştirilmiş Bakım Algıları İle İlişkisi, Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi 2015;23(1):32-40.

Çetinkaya Uslusoy E, Paşlı Gürdoğan E, Aydınlı A. Professional values of Turkish nurses: A descriptive study. Nursing Ethics. 2017;24(4):493-501

Dalcı B K, Şendir M. Hemşirelerin Kişisel Değerleri ile Etik Duyarlılıkları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi 2016;24(1):1-9.

Deliktaş A, Körükçü Ö, Kabukçuoğlu K. Hemşirelik Eğitiminde Uygulanabilir Bir Yöntem: Değer Açıklama. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi 2016;5(4):25-31.

Devrani TK. Kişisel Değerlerin Kuramsal Yapısı ve Pazarlamadaki Uygulamalar. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İibf Dergisi 2010;5(1):49-70.

Drayton N, Weston MK. Exploring values in nursing: generating new perspectives on clinical practice. Australian Journal of Advanced Nursing 2015;33(1):14-22.

Erkus G, Dinc L. Turkish nurses' perceptions of professional values. Journal of Professional Nursing 2018;34(3): 226-32.

Ersoy N. Hemşireliğe Etik Yaklaşımlar. 2010 http://tip.kocaeli.edu.tr/docs/ders_notlari/N_Ersoy/Hemşireliğe_Etik_Yaklaşımlar (Erişim Tarihi: 27.11.2017)

Ersoy N. Hemşirelik ve Etik. Hemşirelik Bülteni 1994;7(33):43-51.

Fry ST. Değer Oluşumu ve Değer Çatışmaları. (Çevirmen). Bağ B. Hemşirelik Uygulamalarında Etik. Erzurum: Aktif Yayınevi; 2000. p.1-10.

Göriş S, Kılıç Z, Ceyhan Ö, Şentürk A. Hemşirelerin Profesyonel Değerleri ve Etkileyen Faktörler, Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2014;5(3):137-42.

Karabacak Ü. Değerlerin Aydınlatılması. (edt). Alpar Ş, Bahçecik N, Karabacak Ü. Çağdaş Hemşirelikte Etik. İstanbul: İstanbul Tıp Akademisi; 2013. p.82-8.

Karadağlı F. Hemşirelik Öğrencilerinin Profesyonel Değer Algıları Ve Etkileyen Faktörler. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi (2016;9(2):81-91

Karaöz S. Cerrahi Hemşireliği ve Etik. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2000;4(1):1-8.

Kaya H, Işık B, Şenyuva E, Kaya N. Personal and professional values held by baccalaureate nursing students. Nursing Ethics. 2017;24(6):716-31.

Kaya A, Kantek F. Yönetici Hemşirelerin Profesyonel Değerler Algısı ve Etkileyen Faktörler. Sağlık Ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi 2016;3(1):18-25.

Kaya H, Işık B, Şenyuva E, Kaya N. Hemşirelik Öğrencilerinin Bireysel ve Profesyonel Değerleri. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2012;15(1):18-26

Keskin G, Yıldırım GA. Hemşirelerin Kişisel Değerlerinin ve İş Doyumlarının İncelenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006;22(1):119-33.

Madenöglü KM. Hemşirelikte Etik. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi 2003;8(50):125-31.

Orak NŞ, Alpar ŞE. Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2012;2(1):22-31.

Poorchangizi B, Farokhzadian J, Abbaszadeh J, Mirzaee M, Borhani F. The importance of professional values from clinical nurses' perspective in hospitals of a medical university in Iran. BMC Medical Ethics 2017;18(20):2-7

Rassin M. "Nurses' Professional And Personal Values" Nursing Ethics 2008;15(5):614-630.

Sabacıoğulları S, Doğan S. Profesyonel Kimlik Gelişimi ve Hemşirelik. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2012;15(4):275-82.

Shahriari M, Mohammadi E, Abbaszadeh A, Bahrami, M. Nursing ethical values and definitions: Aliterature Review. Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research 2013;18(1):1-8.

Shahriari M, Mohammadi E, Abbaszadeh A, Bahrami M, Fooladi M. Perceived ethical values by Iranian nurses. Nursing Ethics 2012;19(1): 30-44.

Tarhan G, Kılıç D, Yıldız E. Hemşirelerin Mesleğe Yönelik Tutumları ile Mesleki Profesyonellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Gülhane Tıp Dergisi 2016;58:411-6

Tepe H. Değer ve Anlam: Değerler Anlamlar mıdır? Fİlsf Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi 2009;7:1-10

Tosun H. Sağlık Uygulamalarında Temel Kavramlar ve Beceriler. (edt). Ay F A. Sağlık Uygulamalarında Etik ve Değerler. 3. Baskı. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi. 2011. p.62-4.

Utlü N. Hastane Ortamında Hemşirelerin Etik Yaklaşımı ve Etik İkilemler. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi 2016;29:17-35

Uysal E. Değerler Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Erdem Tasnifi Denemesi: İnsanî Erdemler-İslâmî Erdemler. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2003; 12(1):51-69.

Yayla A, Özlü Z K, Gümüş K, Sevinç G, Khaghani E. İki Farklı Kültürdeki Hemşirelerin Profesyonel Değerlerinin İncelenmesi: Farklı İki Ülke Örneği. Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi 2015;Eylül/Ekim/Kasım/Aralık Sonbahar Kış Dönemi 5:19-33

Yazıcı K. Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. TÜBAR-XIX. 2006;Bahar: 499-522.